

# Zkoumavé čtení aneb Nečtou jen češtináři – kde se mohou inspirovat oboráři?

EVA BĚLINOVÁ

***Před několika málo měsíci jste měli možnost přečíst si v seriálu „Zkoumavé čtení“ na stránkách Učitelského měsíčníku o našich zkušenostech se zaváděním metod rozvoje čtenářství v odborných předmětech na druhém stupni základní školy. Referovat o zkušenostech umí leckdo z nás, že ano? Naší snahou je však vždy nabídnout různorodé formy metodické podpory těm, kdo by se rádi vydali v našich stopách. Dovolte nám tedy téma uzavřít představením, co nabízíme volně ke stažení.***

Pozornost upřete k pro řadu z vás známému webu ctenarskekluby.cz. V sekci věnované zkoumavému čtení (<https://new.ctenarskekluby.cz/zkoumave-cteni/uvod>) najdete ke stažení publikaci, která vás svezde pomyslnou horskou dráhou rozvoje čtenářství v dějepisu, přírodopisu, zeměpisu, fyzice, výchově k občanství a v matematice. Během jízdy jsme měli nejméně jedenkrát pocit, že z vozíku vyletíme. Museli jsme se hodně pevně držet imaginárních madel – skimmingu, skenování, vizualizace, hledání jádra textu, tedy metod, s nimiž jsme se ve své pedagogické praxi již dříve třeba i setkali a které nám nebyly tak cizí. Metodika postupuje od těchto jednodušších nástrojů k náročnějším (jako například k metodě 5W, k práci s klíčovými větami odstavce, k psaní odstavce pomocí postupu „myšlenka – důkaz – vysvětlení“). Jednotlivé postupy jsou zasazeny do lekcí, které učitelé vyzkoušeli se žáky, doprovází je texty, které jsme v rámci projektu shledali jako nosné a poskytující dobrý prostor pro trénink dané metody. Najdete lekce pro všechny ročníky druhého stupně, tedy i pro různorodé úrovně čtenářských dovedností žáků.

## Lekce a texty pro inspiraci

Publikace obsahuje ilustrační lekce přímo v textu a zároveň odkazuje na další bohatou zásobu inspirativních lekcí dostupných mimo metodiku na našem webu (<https://new.ctenarskekluby.cz/zkoumave-cteni/oborove-cteni>). Můžete vyhledávat podle předmětů a vězte, že do začátku léta 2023 budeme lekce ještě přidávat.

Dále vám nabízíme k využití texty, které se ve výuce osvědčily našim spolupracujícím učitelkám a učitelům (<https://new.ctenarskekluby.cz/zkoumave-cteni/texty>). Když jsme před zhruba třemi a půl lety myšlenku rozvoje oborového čtení rozpracovávali a diskutovali o ní s učiteli a řediteli některých základních škol, bylo to právě hledání vhodných textů, co považovali za jednu z nejnáročnějších složek práce. Potvrdilo se nám, že najít pro žáky zajímavý, vhodně dlouhý text, který dobře umožňuje cvičit určitou dovednost, není jednoduché.

Nabídnutá zásobárna textů může být místem, kam se půjdete podívat, když se rozhodnete práci zkusit. Určitě vás ale bude bavit texty hledat v běžném životě, ve svém vlastním čtení. Naše zásobárna může být třeba „SOS zdrojem“, když se jinde najít nedaří...

Texty pocházejí z beletrie, z internetu, z populárně naučných časopisů, ale samozřejmě i z učebnic. Někdy narazíte na text písně nebo básně, které byste v přírodopisu nebo fyzice možná ani nečekali. Jsou různě dlouhé a různě náročné – od souvislých článků přes krátké úryvky až po schémata, letáky apod. Každý učitel či učitelka si sami rádi promyslí, k rozvoji které čtenářské dovednosti chtějí text využít, proto je nepropojujeme s konkrétní lekcí nebo aktivitou, byť všechny jsou ve výuce vyzkoušené. Texty zařazujeme k určitému předmětu, což neznamená, že by některý z nich nenašel dobré využití v rozvoji čtenářských dovedností i v jiných oborech. Užití je na každém z vás, my jsme se jen pokusili je utřídit – vzhledem k tomu, že jich je ke stažení kolem osmi stovek, jsme je vedle předmětů roztřídili i podle témat definovaných rámcovým vzdělávacím programem pro daný předmět. Vyhledáváte tedy ve dvou úrovních, na webu najdete jednoduchý návod.

## Plakáty jako vizuální pomůcka

V neposlední řadě nabízíme ke stažení sedm plakátů (<https://new.ctenarskekluby.cz/zkoumave-cteni/oborove-cteni>, do vyhledávacího okna si zadejte „plakát“ a vyjedou vám) určených například k vyvěšení ve třídě nebo v menším formátu pro rozdáání dětem. Vizuálně orientovaným žákům mohou pomoci připomenout si hlavní pojmy nebo postupy, pro všechny



budou oporou. Věnujeme je porozumění textu a základním čtenářským strategiím. Připomeneme si pomocné otázky k 5W a jak je využívat. Zamysleme se, komu je určen text, kdo je jeho adresátem. Dva plakáty věnujeme práci s odstavci, která byla pro žáky náročná a vyžadovala čas na procvičení. Nezapomněli jsme na citace (ve vyšších stupních vzdělávání se tak nějak téměř automaticky předpokládá, že jsme se je „dříve“ naučili, ale ouha – pravidlem to není), koherenci a kohezi – tento plakát je pomůckou, jak odhalit myšlenkovou a textovou soudržnost a jak takovou dovednost využít při vlastním psaní. Řada pokročilých čtenářských metod se totiž ukázala být přemostěním k pisatelství, jehož jsme se však v hodinách dotkli spíše méně. Vlastní psaní žáků vnímáme jako jasnou výzvu do budoucna. Třeba si na stránkách *Učitelského měsíčníku* přečtete za pár let článek, který na ten dnešní nepřímo naváže a bude právě o rozvoji pisatelských dovedností.

## Zkoumavé čtení v praxi

- Nechte se inspirovat materiály na <https://new.ctenarskekluby.cz/zkoumave-cteni> – najdete zde metodiku „Jak začít“, oborové lekce, rozdělené podle předmětů, a zásobník textů, tříděných dle předmětů a témat.
- Rozhodněte se, kterou ze čtenářských dovedností chcete rozvíjet. Doporučujeme postupovat od jednoduššího k náročnějšímu – tak, jak je uspořádána metodika.
- Zpřesněte si čtenářský cíl – začněte od jednodušších cílů, pokračujte k náročnějším.
- Najděte vhodný text – v populárně naučných časopisech, v beletrii, na internetu či v učebnicích.
- Nebojte se text upravit, zkrátit, doplnit vysvětlivkami apod., jen nikdy nezapomeňte uvést zdroj, z kterého čerpáte.
- Zformulujte, podle čeho poznáte, že žáci splnili cíl, tj. popište si tzv. důkaz o učení. Zjistíte, zda je text pro naplnění cíle vhodný, a zároveň můžete následně žákům účinněji pomoci.
- Je možné postupovat i naopak – vyjděte ze zajímavého textu, který se hodí k probíranému tématu, upřesněte čtenářskou dovednost, kterou jeho prostřednictvím chcete rozvíjet.
- Nenechte se odradit tím, že výběr vhodného textu je zpočátku časově náročný. Postupně to půjde snáz a snáz.
- Zařaďte práci s textem do vyučovací jednotky.
- Realizujte hodinu.
- Zhodnoťte, jak se podařilo cíl naplnit.
- Vyjděte ze zkušeností z proběhlé hodiny při dalším plánování.
- Práci s textem zařazujte pravidelně – stačí pár minut jednou či dvakrát týdně.
- Doporučujeme oslovit ve škole další kolegy a kolegyně, s nimiž se pustíte do práce.
- Konzultujte s nimi své zkušenosti.
- Inspirujte se zkušenostmi jiných.

## A nezapomeňte:

Neúspěch není důvod k tomu, abyste přestali.

Naopak: buďte spolu s námi hrdými pionýry slepých uliček.

### Najdi rychle informace v textu/ piš vlastní text



Who?, What?, Where?, When?, Who?



Hledej odpovědi na otázky:

**Kdo?**

**Co?**

**Kde?**

**Kdy?**

**Proč?**



Napiš odstavec, který bude obsahovat odpovědi na otázky: kdo?, kdy?, kde?, co?, proč?, přidej i odpověď na otázku „jak?“.

Pomocí 5 W (Who?, What?, Where?, When?, Who?) + How? můžeš napsat i celý text, kdy na každou z otázek odpovíš v samostatném odstavci.



EVROPSKÁ UNIE  
Evropské strukturální a investiční fondy  
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



MŠMT  
MINISTERSTVO ŠKOLNÍHO  
VÝCHOVY A TĚLESNÉ VÝCHOVY

Čtenářské kluby



**Mgr. Eva Bělinová**, Nová škola, o. p. s.; v organizaci vede čtenářský program, který provází základní školy na jejich cestě ke změně práce se čtenářstvím ve výuce a propojuje subjekty formálního i neformálního vzdělávání při učení žáků



EVROPSKÁ UNIE  
Evropské strukturální a investiční fondy  
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



MŠMT  
MINISTERSTVO ŠKOLNÍHO  
VÝCHOVY A TĚLESNÉ VÝCHOVY

Čtenářské kluby



N@VÁ ŠK@LA, o. p. s.